

СТАНІСЛАВ ВАЛЕРІЙОВИЧ ВАСИЛЬЄВ,

кандидат юридичних наук, доцент,
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
кафедра історії та суспільно-економічних дисциплін;
 <https://orcid.org/0000-0002-1470-4426>,
e-mail: stas.vasilev.83@ukr.net;

МАРІЯ ВАСИЛІВНА БРАТКО,

доктор педагогічних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
кафедра теорії та історії педагогіки;
 <https://orcid.org/0000-0001-7162-2841>
e-mail: m.bratko@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наукове дослідження присвячено проблемам правового регулювання трудових відносин працівників дошкільної освіти. Проаналізовано законодавчі та підзаконні акти, які регулюють трудові відносини працівників дитячих садочків. Установлено особливості правового регулювання робочого часу і часу відпочинку працівників закладів дошкільної освіти. Визначено специфіку оплати праці працівників дитячих садочків. З'ясовано особливості звільнення педагогічного працівника закладу дошкільної освіти за вчинення аморального проступку. Запропоновано внести низку змін до Закону України «Про дошкільну освіту» стосовно правового регулювання робочого часу і тривалості відпусток працівників закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: трудові відносини, дошкільна освіта, працівник, правове регулювання, звільнення.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Серед соціально-економічних прав людини і громадянина, закріплених у Конституції України, передбачено право на працю. Це право може бути реалізоване в різних галузях економіки, зокрема в галузі освіти. Одним із видів трудової діяльності у сфері освіти є робота в закладах дошкільної освіти. Така діяльність характеризується особливою трудовою функцією, оскільки вона є пов'язаною з доглядом за дітьми дошкільного віку та вихованням дітей. Для належного виконання професійних обов'язків працівник дитячого садочку повинен мати відповідні умови трудової діяльності, які забезпечують відпочинок для творчої праці з дітьми. Саме тому вивчення специфіки правового регулювання робочого часу, часу відпочинку та інших особливостей трудової діяльності в закладах дошкільної освіти є актуальним.

Чинне трудове й освітнє законодавство містить у собі низку законодавчих і підзаконних актів, які регулюють трудові відносини працівників закладів дошкільної освіти. Певні норми, які зумовлюють специфіку праці в ди-

тячих садочках, містяться в освітньому законодавстві України. Окремі умови праці в закладах дошкільної освіти встановлено на підставі підзаконних актів України. Отже, проблеми правового регулювання трудової діяльності працівників дитячих садочків потребують спеціального юридичного дослідження.

Проблеми трудової діяльності в закладах дошкільної освіти не знайшли належного висвітлення в дослідженнях правознавців. Більшість наукових статей фахівців у сфері права, які намагались досліджувати цю тематику, присвячено правовому статусу закладів дошкільної освіти й особливостям їхньої господарської діяльності. Також існують дослідження із загальних проблем окремих інститутів трудового права, в яких висвітлено проблеми робочого часу і часу відпочинку, оплати праці щодо будь-якої галузі економіки України.

Із науковців, які вивчали сутність діяльності і правовий статус закладів дошкільної освіти, варто назвати М. Г. Рожкову, Л. В. Таран, К. Ю. Чередниченко, а також І. Ю. Хомишин і К. О. Попову-Коряк. Зокрема, М. Г. Рожкова

(2017) досліджувала адміністративно-правові засади дошкільної освіти України. У праці Л. В. Таран (2018) висвітлено особливості господарської діяльності приватних закладів дошкільної освіти. Дослідниця К. Ю. Чередниченко (2017) вивчала правове регулювання робочого часу педагогічних працівників в Україні. Дослідження І. Ю. Хомишина (2018) присвячено нормативно-правовому регулюванню дошкільної освіти в Україні. К. О. Попова-Коряк (2017) намагалась установити особливості реалізації права на працю педагогічних працівників. Праці названих вище науковців дали змогу зрозуміти сутність і особливості правового регулювання дошкільної освіти в Україні. Разом із тим специфіка трудових відносин працівників закладів дошкільної освіти не знайшла свого висвітлення у працях цих дослідників.

Сутність таких інститутів трудового права, як робочий час, час відпочинку, оплата праці та звільнення, розкривається у працях деяких науковців у сфері трудового права. Зокрема, М. І. Іншин (2021) та інші науковці вивчали особливості профспілкового захисту трудових прав. Класифікація режиму робочого часу стала предметом ретельного наукового дослідження З. Я. Малишевської (2016). Проблеми реалізації конституційного права людини і громадянина на відпочинок в Україні відображено у праці Н. П. Пилипчук (2019). Особливості надання окремих видів відпусток відображено у праці М. О. Савельєвої (2018). Специфіка правового регулювання оплати праці працівників різних професій розглядалася у праці К. О. Севаст'яненко (2018). Колектив дослідників намагався розробити рекомендації щодо оптимізації оплати праці в Україні в умовах європеїзації економіки (Ярошенко, Луценко, Вапнярчук, 2021). Праці вказаних науковців дали змогу зрозуміти сутність правового регулювання окремих аспектів трудових відносин працівників різних галузей економіки України. Водночас вони не висвітлюють специфіку трудової діяльності в закладах дошкільної освіти.

Праці названих вище науковців, законодавчі та підзаконні акти України становлять джерельну базу наукового дослідження. Вивчення норм права, які регулюють специфіку трудової діяльності та статус закладів дошкільної освіти, дало змогу дійти необхідних висновків у роботі.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою наукового дослідження є встановлення конкретних особливостей трудової діяльності в закладах дошкільної освіти.

Завдання дослідження полягають у тому, щоб розробити рекомендації для вдосконалення законодавства, яке:

- установлює специфіку правового регулювання робочого часу працівників закладів дошкільної освіти;
- закріплює особливості часу відпочинку працівників дитячих садочків;
- передбачає перелік посад у закладах дошкільної освіти;
- визначає особливості звільнення працівника за вчинення аморального проступку.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціальні юридичні методи пізнання. Серед загальнонаукових методів варто назвати метод філософської діалектики, який розкривається за допомогою методів аналізу і синтезу, сходження від простого до складного та від абстрактного до конкретного, моделювання, абстрагування, ідеалізації та формалізації.

Зокрема, метод аналізу і синтезу дав змогу розглянути окремі норми українського трудового й освітнього законодавства. За допомогою цього методу були висловлені пропозиції щодо внесення змін до норм українського законодавства, яке регулює трудову діяльність працівників закладів дошкільної освіти. Метод сходження від простого до складного допоміг під час вивчення окремих норм українського трудового законодавства.

Серед спеціальних юридичних методів, використаних у дослідженні, можна назвати системний, теоретико-юридичний, формально-догматичний і порівняльно-правовий, а також метод державно-правового моделювання. Зокрема, системний метод дав змогу дослідити систему трудового й освітнього законодавства, яке регулює трудову діяльність працівників закладів дошкільної освіти. Серед норм законів і підзаконних актів України були визначені саме ті норми, які регулюють робочий час та час відпочинку, особливості прийому на роботу і звільнення педагогічних працівників дитячих садочків.

Теоретико-юридичний метод використано для з'ясування основних понять українського права у сфері надання освітніх послуг, зокрема таких термінів, як «педагогічний працівник», «робочий час», «час відпочинку», «аморальний проступок», «оплата праці» тощо. Сутність указаних понять та їх відмінності потрібно розглянути для формулювання певних висновків у дослідженні.

Норми окремих інститутів освітнього права досліджено за допомогою формально-

догматичного методу. Зокрема, було вивчено правове регулювання особливостей робочого часу і часу відпочинку й оплати праці педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Також з'ясовано додаткові підстави для звільнення цієї категорії працівників.

Порівняльно-правовий метод дав змогу порівняти норми законодавчих і підзаконних актів, які регулюють правовідносини у сфері дошкільної освіти. Метод державно-правового моделювання використовувався для того, щоб сформулювати пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту». Зокрема, розроблено пропозиції щодо врегулювання правового статусу помічників вихователів і нянь, робочого часу і часу відпочинку педагогічних працівників і визначення поняття «аморальний проступок».

Отже, під час дослідження обраної проблематики застосовувалися загальні та спеціальні юридичні методи пізнання. Згадані вище методи дослідження дали змогу не лише проаналізувати українські законодавчі й підзаконні акти, які регулюють трудову діяльність працівників дитячих садочків, але й сформулювати пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» відповідно до результатів дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Трудові відносини працівників закладів дошкільної освіти врегульовано нормами як трудового законодавства, яке поширюється на працівників різних галузей економіки, так і окремими законодавчими актами у сфері освіти. Відповідно до норм Кодексу законів про працю України встановлено особливості прийому на роботу, регулювання робочого часу і часу відпочинку, оплати праці, звільнення працівників і притягнення до дисциплінарної та матеріальної відповідальності¹. Отже, особливості правового регулювання трудової діяльності працівників закладів дошкільної освіти можуть полягати у специфічних умовах прийому на роботу і звільнення, тривалості робочого часу і часу відпочинку.

Дослідниця Л. В. Таран (2018) стверджує, що в Україні створено належні організаційно-правові засади роботи мережі закладів дошкільної освіти, водночас існують проблеми у правовому регулюванні статусу закладів дошкільної освіти та гарантій трудової діяльно-

сті педагогічних працівників. Правник І. Ю. Хомишин (2018) стверджує, що модернізація законодавства у сфері дошкільної освіти України потребує врахування сучасних світових та європейських тенденцій розвитку дошкільної освіти і має ґрунтуватися на національних надбаннях і вітчизняній культурі. Отже, правознавці, які вивчали проблеми правового регулювання у сфері дошкільної освіти, звертають увагу на необхідність удосконалення правового регулювання цієї сфери освітньої діяльності. Потребує вдосконалення і правове регулювання трудової діяльності педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

К. О. Попова-Коряк (2017) наголошує, що особливості правового регулювання трудової діяльності педагогічних працівників обумовлено тими трудовими функціями, які вони виконують. Варто зазначити, що відповідно до ст. 27 Закону України «Про дошкільну освіту» в закладі дошкільної освіти можуть працювати як педагогічні, так і інші працівники. Зокрема, серед педагогічних працівників закон називає директора, його заступника, вихователя та асистента вихователя. Водночас у дитячому садочку можуть працювати помічники вихователя і няні, які не мають статусу педагогічного працівника². У Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженому Кабінетом Міністрів України, також названо посади директора, завідувача, заступника завідувача дошкільного навчального закладу, старшого вихователя, вихователя та асистента вихователя³. Отже, законодавство передбачає наявність у закладі дошкільної освіти як посад педагогічних працівників, так і посад помічника вихователя або няні, які не мають статусу педагогічного працівника.

Відповідно до ч. 1 ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту» педагогічний працівник дитячого садочку повинен мати високі моральні якості, вищу педагогічну освіту за відповідною спеціальністю або професійну кваліфікацію педагогічного працівника. Фізичний і

² Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 04.01.2022).

³ Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 963 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-п> (дата звернення: 04.01.2022).

¹ Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // БД «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 04.01.2022).

психічний стан такої особи має давати їй змогу виконувати обов'язки з виховання дитини¹. М. Г. Рожкова (2017) стверджує, що якість дошкільної освіти залежить передусім від професійних та моральних якостей вихователя в дитячому садочку.

Права та обов'язки педагогічних працівників закладу дошкільної освіти встановлено у ст. 29 Закону України «Про дошкільну освіту» та ст. 54 Закону України «Про освіту». Привертає увагу той факт, що серед посад педагогічних працівників дитячого садочку є посада асистента вихователя, а серед посад інших працівників є посада помічника вихователя. Виникає закономірне питання щодо відмінностей в обов'язках і статусі помічника й асистента вихователя, помічника вихователя і няні.

У Класифікаторі професій серед посад працівників освіти згадується фахівець з дошкільного виховання². Отже, за допомогою вказаного підзаконного акта неможливо встановити відмінності між функціями асистента та помічника вихователя, а також з'ясувати різницю між помічником вихователя і нянею. У такому підзаконному акті, як Типовий штатний норматив дошкільних навчальних закладів, окрім посади вихователя, передбачено існування посади помічника вихователя. В одній із норм встановлено, що асистент вихователя призначається лише в інклюзивних групах. Разом із тим у цьому нормативі не згадано посаду няні³. Отже, законодавчі та підзаконні акти України не дають відповіді на питання щодо відмінностей у функціях помічника та асистента вихователя, помічника вихователя і няні. Вважаємо, що відповідні норми слід закріпити в Законі України «Про дошкільну освіту».

¹ Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 04.01.2022).

² Класифікатор професій ДК 003:2010 : затв. Наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення: 04.01.2022).

³ Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів : Наказ МОН України від 04.11.2010 № 1055 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10> (дата звернення: 04.01.2022).

Вимоги до тривалості робочого часу і часу відпочинку працівників різних підприємств, установ та організацій встановлено в Кодексі законів про працю України. Дослідниця М. О. Савельєва (2018) визначає робочий час як період, протягом якого працівник виконує свою трудову функцію, натомість протягом часу відпочинку працівник такої функції не виконує. Т. М. Юзько (2015) наголошує, що інститути (норми) робочого часу і часу відпочинку спрямовано на реалізацію права на життя у сфері праці, вони врегульовують питання безпосереднього здійснення трудової функції працівником. Зазначені визначення робочого часу і часу відпочинку цілком обґрунтовано можна застосувати до трудової діяльності працівників закладів дошкільної освіти.

Особливості правового регулювання робочого часу педагогічних працівників встановлено в законах України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту». У ст. 60 Закону України «Про освіту» наведено перелік видів робіт, які повинен виконувати педагогічний працівник протягом робочого часу. Крім того, положення цієї статті відсилають до спеціальних законів, які мають установлювати норми педагогічного навантаження на одну ставку⁴. Норми Закону України «Про дошкільну освіту» встановлюють вимоги до робочого часу і часу відпочинку працівників закладів дошкільної освіти. Тривалість робочого часу педагогічних працівників дитячих садочків встановлено у ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту». Відповідно до норм цієї статті педагогічне навантаження вихователя групи загального типу має становити 30 годин, вихователя групи інклюзивного або компенсуючого типу – 25 годин, а тривалість робочого часу асистента вихователя інклюзивної групи дорівнює 36 годинам⁵. Звернемо увагу, що для помічників вихователя або няні норми цього закону не встановлюють скороченої тривалості робочого часу. Разом із тим згідно із нормами Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, встановлено випадки, коли передбачено 36-годинний робочий тиждень для помічників вихователів і

⁴ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.01.2022).

⁵ Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 04.01.2022).

нянь. Така тривалість робочого часу передбачається для тих помічників вихователів і нянь, які працюють у дитячих садочках для дітей, хворих на туберкульоз, або дітей з ураженнями центральної нервової системи, глухих та сліпих дітей¹. Отже, в окремих випадках помічники вихователів і няні мають право на скорочену тривалість робочого часу відповідно до норм підзаконних актів.

Дослідниця Н. П. Пилипчук (2019) звертає увагу на те, що в Україні вже тривалий час існують підзаконні акти, які регулюють тривалість роботи у важких умовах та умовах підвищеного нервово-емоційного тиску, проте на рівні законодавства їх наявність не передбачена, що ускладнює застосування закріплених норм права. Цілком погоджуючись з думкою вченої, вважаємо можливим встановлення вимог до тривалості скороченого робочого часу окремих категорій працівників у галузевому законодавстві. Отже, пропонуємо передбачити всі випадки скорочення робочого часу для працівників закладів дошкільної освіти в Законі України «Про дошкільну освіту». Таке правове регулювання слугуватиме надійною гарантією трудових прав та обов'язків цієї категорії працівників.

Отже, специфіка правового регулювання робочого часу працівників закладів дошкільної освіти полягає у встановленні скороченої тривалості робочого часу. Дослідниця З. Я. Малишевська (2016) наголошує, що держава повинна створювати належне соціально-правове середовище для реалізації та захисту трудових прав громадян на законодавчо встановлені норми робочого часу. Зазначене зауваження повною мірою стосується педагогічних та інших працівників дитячих садочків, адже скорочена тривалість робочого часу і потрібний час відпочинку дають змогу працівникові творчо й активно працювати з дітьми.

Особливості правового регулювання часу відпочинку педагогічних працівників закладів дошкільної освіти також врегульовано нормами законодавства. К. Ю. Чередниченко (2017) слушно зауважує, що раціональне поєднання робочого часу з часом відпочинку дає змогу досягти багатьох цілей, серед яких відтво-

рення фізичних та психологічних характеристик педагогічного працівника. Необхідність відпочинку зумовлюється потребою у відновленні не лише фізичних, але й розумових, інтелектуальних сил працівника.

Загальні засади правового регулювання часу відпочинку передбачено Кодексом законів про працю України та Законом України «Про відпустки». С. М. Черноус (2017) розрізняє такі види часу відпочинку: перерви впродовж робочого дня, щоденний (міжзмінний) відпочинок, вихідні та святкові дні, відпустки. Названі види часу відпочинку поширюються і на працівників дитячих садочків. У правовому регулюванні перерв, щоденного відпочинку, вихідних і святкових днів жодних особливостей для працівників закладів дошкільної освіти КЗпП України не встановлює.

Водночас специфіку правового регулювання часу відпочинку працівників закладів дошкільної освіти відображено в законах України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту». Передусім варто наголосити, що згідно з п. 16 ч. 1 ст. 54 Закону України «Про освіту» працівники освіти мають право на подовжену оплачувану відпустку². Водночас тривалість згаданої подовженої відпустки цим законом не встановлено. Варто також звернути увагу на те, що відповідно до ч. 1 ст. 31 Закону України «Про дошкільну освіту» педагогічні працівники мають право на додаткову оплачувану відпустку³, але тривалість такої додаткової відпустки в цьому законодавчому акті не закріплено. Перелік різновидів додаткових відпусток встановлено в Законі України «Про відпустки» та Кодексі законів про працю України. Надання таких відпусток пов'язано з наявністю дітей, навчанням або іншими обставинами. Водночас жодна із вказаних відпусток не є пов'язаною з роботою в закладі дошкільної освіти. Отже, на законодавчому рівні не врегульовано тривалість подовженої або додаткової відпустки педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Порядок надання щорічної основної відпустки тривалістю 56 календарних днів педагогічним працівникам встановлено відповідно

¹ Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2001 № 163 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-p> (дата звернення: 04.01.2022).

² Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.01.2022).

³ Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 04.01.2022).

Постановою Кабінету Міністрів України. Передбачено, що відпустка директора або завідувача дитячого садочку має становити 42 календарні дні, а відпустка вихователя або асистента вихователя – 56 календарних днів¹. Тривалість щорічної основної відпустки помічника вихователя або няні не встановлено. Звернемо увагу на те, що у вказаній постанові уряду закріплено тривалість не додаткової, а щорічної основної відпустки педагогічних працівників. Отже, існують певні розбіжності між термінами, які використовуються у законодавчих і підзаконних актах, адже Закон України «Про дошкільну освіту» передбачає надання педагогічним працівникам додаткової оплачуваної відпустки, а постанова уряду України – щорічної основної оплачуваної відпустки. Вважаємо, що тривалість подовженої щорічної оплачуваної відпустки педагогічних працівників закладів дошкільної освіти слід установити в Законі України «Про дошкільну освіту». Така відпустка мусить мати статус не додаткової, а щорічної основної оплачуваної відпустки.

Норми законодавчих та підзаконних актів передбачають особливості правового регулювання відпустки помічників вихователів і нянь. Ці працівники закладів дошкільної освіти не належать до категорії педагогічних, але виконують роботу з догляду за дітьми, які відвідують дитячі садочки. Відповідно до ч. 4 ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту» тривалість відпустки помічників вихователів закладів дошкільної освіти становить 28 календарних днів. В окремих випадках передбачено надання додаткової відпустки до 35 календарних днів². При цьому варто звернути увагу, що цей Закон України встановлює подовжену тривалість щорічної додаткової від-

пустки для помічників вихователів, а не для нянь. Про подовжену тривалість відпустки для няні у нормах законодавства не згадується.

Норми підзаконних актів передбачають додаткові відпустки для помічників вихователів та нянь в окремих випадках. Зокрема, відповідно до Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки, встановлено подовжену тривалість часу відпочинку для помічників вихователів і нянь, які працюють у дитячих садочках особливого типу, наприклад у закладах дошкільної освіти для дітей, хворих на туберкульоз, тих, які мають ураження центральної нервової системи, порушення психіки, сліпих або глухих дітей. Тривалість додаткової відпустки становить 7 календарних днів³. Вважаємо, що норми, які регулюють тривалість відпустки помічників вихователів і нянь, потрібно закріпити в Законі України «Про дошкільну освіту». Цю відпустку слід визнати не «додатковою», а саме «основною». Варто передбачити, що тривалість основної щорічної відпустки помічника вихователя або няні має становити 28 календарних днів, а у разі роботи в закладах дошкільної освіти компенсуючого типу – 35 календарних днів.

Звернемо увагу на те, що право працівників закладів дошкільної освіти на подовжену відпустку і скорочений робочий час слід не лише закріпити, а й належним чином гарантувати. Деякі науковці наголошують на важливості профспілкового захисту трудових прав працівників (Іншин, Вавженчук, Москаленко, 2021). Відповідно до ст. 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» професійні спілки створюються з метою захисту трудових та інших соціально-економічних прав і законних інтересів працівників певної галузі⁴. В Україні наразі існує

¹ Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 346 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-97-п> (дата звернення: 04.01.2022).

² Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 04.01.2022).

³ Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 № 1290 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-п> (дата звернення: 04.01.2022).

⁴ Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

професійна спілка працівників освіти. Водночас цілком обґрунтованою виглядає пропозиція про створення окремої професійної спілки працівників закладів дошкільної освіти.

Однією з особливостей правового регулювання трудової діяльності працівників дитячих установ є система оплати праці. К. О. Севастьяненко (2018) стверджує, що під заробітною платою варто розуміти всі виплати, на отримання яких працівник має право згідно з умовами трудового договору і відповідно до державних гарантій, установлених законодавством. Згідно зі ст. 57 Закону України «Про освіту» передбачено право педагогічних працівників на диференціацію посадових окладів, оплату підвищення кваліфікації, виплату допомоги на оздоровлення та грошової винагороди за сумлінну працю¹. Названі гарантії поширюється і на педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Відповідно до Єдиної тарифної сітки посада завідувача дитячого садочку оплачується за 12–16 розрядами, вихователя – за 10–14 розрядами, асистента вихователя – за 10–12 розрядами, помічника вихователя – за 5–6 розрядами². Дослідники у сфері оплати праці наголошують на розробленні єдиної тарифної сітки для всіх галузей економіки на підставі класифікатора професій, що відповідає б тенденціям європеїзації економіки (Ярошенко, Луценко, Вапнярчук, 2021). Іноземні дослідники також звертають увагу на необхідність гідної оплати праці педагогів у закладах дошкільної освіти (Prolux, Aboud, 2019). Отже, законодавство встановлює особливості оплати праці педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Особливої уваги заслуговує специфіка звільнення педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 41 КЗпП України працівника, який виконує виховні функції, може бути звільнено за вчинення

аморального проступку, несумісного із продовженням цієї роботи³. Згідно зі ст. 54 Закону України «Про освіту» та статтями 29, 30 Закону України «Про дошкільну освіту» педагогічний працівник закладу дитячої освіти виконує виховні функції, а законодавство висуває вимоги до його моральних якостей. Водночас законодавство про освіту або трудове законодавство не містить роз'яснень із приводу того, які саме вчинки можна вважати аморальними, а які ні. Важливим питання є проблема розмежування аморального проступку, несумісного з продовженням роботи вихователем, від аморального проступку, який дає змогу продовжувати таку роботу.

С. А. Кучер (2021) звертає увагу на те, що критерії для визнання певної інформації аморальною встановлено в Законі України «Про захист суспільної моралі», але вони стосуються заборони поширення певних поглядів і переконань у засобах масової інформації. Дійсно, названий закон установлює заборону для поширення певної продукції, яка порушує суспільну мораль. Водночас він не містить критеріїв для визнання аморальними вчинків працівників у трудових відносинах. Отже, трудове законодавство має містити детальний перелік вчинків працівника закладу дошкільної освіти, які можуть вважатися аморальними і слугувати підставою для звільнення.

ВИСНОВКИ. Особливості правового регулювання трудової діяльності працівників закладів дошкільної освіти полягають у такому:

- 1) закріплення в законодавстві вимог до осіб, які бажають працювати в закладах дошкільної освіти;
- 2) установлення скороченого робочого часу;
- 3) закріплення подовженої тривалості щорічної основної відпустки;
- 4) особливі умови оплати праці;
- 5) додаткова підстава для звільнення – вчинення аморального проступку.

Статус педагогічних працівників мають директор, його заступник, вихователі та асистенти вихователя. Водночас у дитячому садочку можуть працювати помічники вихователя і няні, які статусу педагогічного працівника не мають. Однак законодавство не встановлює різниці між помічником вихователя та нянею, а також між педагогічними працівниками та

laws/show/1045-14 (дата звернення: 04.01.2022).

¹ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 04.01.2022).

² Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-п> (дата звернення: 04.01.2022).

³ Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 04.01.2022).

помічниками вихователів. Вважаємо, що в Законі України «Про дошкільну освіту» потрібно:

1) передбачити, що педагогічні працівники виконують навчальну, виховну та організаційну роботу, а помічники вихователів (няні) – допоміжну роботу;

2) об'єднати в одну категорію посади помічників вихователів і нянь, вживати термін «помічники вихователя (няні)».

Специфіка правового регулювання робочого часу педагогічних та інших працівників закладів дошкільної освіти полягає у встановленні скороченої тривалості робочого часу. Зокрема, педагогічне навантаження вихователя групи загального типу встановлено у розмірі 30 годин, вихователя групи інклюзивного або компенсуючого типу – 25 годин, а тривалість робочого часу асистента вихователя інклюзивної групи дорівнює 36 годинам. Разом із тим скорочення робочого часу для помічників вихователів (нянь) передбачено нормами підзаконного акта – Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня. Вважаємо, що у ч. 3 ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту» слід передбачити скорочений робочий час тривалістю 36 годин для помічників вихователів (нянь), які працюють у дошкільних закладах компенсуючого типу.

Особливості правового регулювання часу відпочинку педагогічних та інших працівників закладів дошкільної освіти полягають у встановленні подовженої тривалості відпустки. Згідно з нормами Постанови Кабінету Міністрів України відпустка директора або завідувача дитячого садочку має становити 42 календарних дні, а відпустка вихователя або асистента вихователя – 56 календарних днів. Закон України «Про дошкільну освіту» передбачає лише подовжену тривалість відпустки помічника вихователя – 28 календарних днів. Також згідно з нормами Списку виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість пра-

цівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки, для помічників вихователів (нянь) передбачено додаткову відпустку тривалістю до 7 календарних днів. Пропонуємо всі норми, які встановлюють тривалість відпустки працівників закладу дошкільної освіти, закріпити в Законі України «Про дошкільну освіту».

Отже, в Законі України «Про дошкільну освіту» слід передбачити такі норми.

1. Додати нову ч. 2 ст. 27 Закону України «Про дошкільну освіту», в якій передбачити, що педагогічні працівники виконують навчальну, виховну та організаційну роботу, а помічники вихователів (няні) – допоміжну роботу.

2. Об'єднати в одну категорію посади помічників вихователів і нянь, вживати термін «помічники вихователя (няні)» у ч. 1 ст. 27 Закону України «Про дошкільну освіту».

3. Серед норм ч. 3 ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту» необхідно передбачити скорочений робочий час тривалістю 36 годин для помічників вихователів (нянь), які працюють у дошкільних закладах компенсуючого типу.

4. У нормі ч. 4 ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту» встановити, що педагогічні працівники мають право на подовжену тривалість щорічної основної відпустки у розмірі 56 календарних днів. Відпустка помічників вихователів (нянь) має становити 28 календарних днів, а у разі роботи в закладах дошкільної освіти компенсуючого типу – 35 календарних днів.

5. Слід розробити детальний перелік вчинків педагогічного працівника закладу освіти, які можуть розглядатися як аморальні й бути підставою для звільнення. Такі проступки можуть бути вчинені лише під час виконання трудових обов'язків. Поведінка педагогічного працівника вдома або певна інформація в соціальних мережах не можуть бути підставою для його звільнення за вчинення аморального проступку.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Іншин М. І., Вавженчук С. Я., Москаленко К. В. Профспілковий захист трудових прав в окремих пострадянських країнах. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 2 (27). С. 222–233. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(2\).2021.222-233](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(2).2021.222-233).
2. Кучер С. А. Правові обмеження на вільне вираження поглядів і переконань, які порушують суспільну мораль. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 2 (93) С. 41–49. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.94.40-49>.
3. Малишевська З. Я. Класифікація режиму робочого часу. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 82–86.
4. Пилипчук Н. П. Проблеми реалізації конституційного права людини і громадянина на відпочинок в Україні та пропозиції щодо їх вирішення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4, т. 1. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-1.14>.

5. Попова-Коряк К. О. Особливості реалізації права на працю науково-педагогічних працівників: сучасність і перспективи правового регулювання крізь призму міжнародних стандартів прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 79–84.
6. Рожкова М. Г. До питання визначення сутності адміністративно-правових засад дошкільної освіти України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1 (16), т. 4. С. 196–200.
7. Савельєва М. О. Трудо-правове значення цільового характеру деяких відпусток. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 2, т. 2. С. 38–42.
8. Севастьяненко К. О. Оплата праці: соціальний, економічний і правовий аспекти. *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 110–114.
9. Таран Л. В. Особливості господарської діяльності приватних закладів дошкільної освіти. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 3. С. 85–89.
10. Хомишин І. Ю. Нормативно-правове регулювання дошкільної освіти в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 178–181.
11. Чередниченко К. Ю. Правове регулювання робочого часу педагогічних працівників в Україні: проблемні аспекти. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1018–1021.
12. Черноус С. М. Проблеми правового регулювання додаткових вільних від роботи днів у проекті Трудового кодексу України. *Соціальне право*. 2017. № 1. С. 126–133.
13. Юзько Т. М. Робочий час і час відпочинку як невід’ємна категорія права людини на життя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 102–104. URL: http://lsei.org.ua/6_2015/29.pdf (дата звернення: 04.01.2022).
14. Ярошенко О. М., Луценко О. Є., Вапнярчук Н. М. Оптимізація оплати праці в Україні в умовах європеїзації економіки. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 3 (28). С. 224–237. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.224-237](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.224-237).
15. Prolux K., Aboud F. Disaster risk reduction in early childhood education: Effects on preschool quality and child outcomes. *International Journal of Educational Development*. 2019. Vol. 66. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2019.01.007>.

Надійшла до редакції: 10.01.2022

ВАСИЛЬЕВ С. В., БРАТКО М. В. ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ РАБОТНИКОВ УЧРЕЖДЕНИЙ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Научное исследование посвящено проблемам правового регулирования трудовых отношений работников дошкольного образования. Проанализированы законодательные и подзаконные акты, которые регулируют трудовые отношения работников детских садов. Установлены особенности правового регулирования рабочего времени и времени отдыха работников учреждений дошкольного образования. Определена специфика оплаты труда работников детских садов. Выявлены особенности увольнения педагогического работника учреждения дошкольного образования за совершение аморального проступка. Предложено внести перечень изменений в Закон Украины «О дошкольном образовании» относительно правового регулирования рабочего времени и продолжительности отпусков работников учреждений дошкольного образования.

Ключевые слова: трудовые отношения, дошкольное образование, работник, правовое регулирование, увольнение.

VASYLIEV S. V., BRATKO M. V. FEATURES OF LABOR RELATIONS LEGAL REGULATION OF THE PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS EMPLOYEES

The scientific research is devoted to the problems of legal regulation of labor relations of preschool education employees. The legislative and by-laws that regulate the labor relations of kindergarten workers are analysed. The works of individual scientists in the field of law, who investigated the problems of legal regulation of preschool education are studied.

The methodological basis of the study was general scientific and special legal cognitive methods. To study the problem, we used the systemic, theoretical-legal, formal-dogmatic, comparative legal methods of cognition, as well as the state-legal modeling method.

The status of teaching staff in a preschool education institution is held by the director, his or her deputy, educators, and the teacher's assistant. In addition, assistants to the educator and nanny, who do not have the status of a pedagogical worker, can work in the kindergarten. At the same time, the legislation does not fix the criteria for distinguishing the functions of an assistant and an assistant educator. The law does not allow distinguishing between a caregiver and a nanny.

The following features of the legal regulation of the labor activity of workers in preschool education can be named. The legislation establishes the requirements for persons who wish to work at preschool education institutions. A reduced working time has been established, and an increased duration of the annual basic leave is provided. Legislative and by-laws establish the specifics of remuneration in the field of preschool education. An additional ground is provided for the dismissal of teachers in preschool education - committing an immoral offense.

It was proposed to make a list of amendments to the Law of Ukraine On Preschool Education. The rules of law that enshrine the duration of reduced working hours or the leave duration in the field of preschool education should be enshrined in law, and not by-laws.

The Law of Ukraine On Preschool Education should provide that teaching staff perform educational and organizational work, and assistants to educators (nannies) - auxiliary. It is proposed to combine the positions of assistants to educators and nannies into one category, to use the term assistant educator (nanny).

It is necessary to develop a detailed list of a teacher's actions that may be considered immoral. Such misconduct can only be committed while performing work duties.

Keywords: *labor relations, preschool education, employee, legal regulation, dismissal.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Васильєв С. В., Братко М. В. Особливості правового регулювання трудових відносин працівників закладів дошкільної освіти. *Право і безпека*. 2022. № 1 (84). С. 94–103. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.10>.

Citation (APA): Vasyliiev, S. V., & Bratko, M. V. (2022). Features of labor relations legal regulation of the preschool education institutions employees. *Law and Safety*, 1(84), 94–103. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.10>.